

د بنو او يوسفزو په لهجو کبني فرق

Differences b/w the Dialects of Bannu & Yusafzais

Rozina Gul*

Faisal Faran†

Abstract:

Linguistics is one of the top discussing topics of today's academics which includes assorted aspects of language including dialects.

Keeping in view and significance of the topic the authors strived to unpack the basic differences in among the dialects of Pashto language with a special reference to the dialects spoken in Khyber pashtoonkhwa.

The authors through comparative study pin pointed the said difference in order to assist researchers in agreement on a standard script.

ژبه: - و علم آدم الاسماء کلها

ترجمه: - او علم و بنودلو الله تعالی حضرت آدم ته.

دې آیت مطابق ژبه هم علم کبني راخي او ژبه انسان ته د الله تعالی خاص ډالې دي. د ژبې نه بغير د تهذيب او د سائنس تر دی حالت په پوري رارسيدل ډير گران او ناممکنه ووژبه هر ځای موجوده ده ژبه د علم خزانه ده. د سوچ زريعه ده. د ژبې په زريعه مونږ علم د يو نه بل ته د بل نه بل ته منتقل کوو. زمونږ فولکلور مونږ ته محض د ژبې په زريعه رارسيدلې دي.

ژبه د گويائي دا قوت داسې نعمت دي چې مونږ ئې د ځناورو نه ممتاز کړي يو. ژبه د انسان پهچان دي.

* Ph.D. Scholar, Pashto Academy, University of Peshawar, Khyber PashtoonKhwa

† Ph.D. Scholar, Pashto Academy, University of Peshawar, Khyber PashtoonKhwa

ژبه په يوه مخصوصه جغرافيه کښې په معاشره او ثقافت کښې وئيلې شي. د ژبې او معاشرې تر مينځه ډير ژور تعلق دې ژبه وئيل يو معاشرتي ضرورت دې په يوه معاشره کښې انسان ضرورت پېښېږي چې هغه د د ژبې استعمال او کړي ژبه د گرانو او پېچيده نظامونو يو نظام دې هر کله چې مونږ د يوې ژبې مطالعه کوو. نو مونږ د هغې څه نور پېچيده نظامونه Sociolects، Ideolects، و Dialects هم مطالعه کوو. کوم چې ټول په ټوله يوې معاشرې سره تعلق لري. په دې وجه مونږ هغه جغرافيه هم نظر کښې ساتو په کومه کښې چې دغه ژبه وئيلې شي. د دې نه علاوه د دغه جغرافيه ماحول، ثقافت، معاشره، هغه حالات په کوم کښې چې دغه ژبه استعمال شوې وي. د دې ژبې ويونکي، اوريدونکي، د دې ده وئيلو مقصد د هر څه او دې سره سره د ژبپوهنې د اجزاؤ مطالعه هم کېدې شي.

"د ژبې ژوند د قام ژوند"

اولسی رنگزار چې د حضرت زبير زبير ليک دې په کتاب کښې ډاکټر اسرار هوتي مردان "د ژبې ژوند د قام ژوند" په عنوان باندې ليکي.

"د يو قام ژبه صرف د ټولني د افرادو تر مينځه د رابطې او خبرو اترو ذريعه نه وي. په ژبه کښې د ژبې په محاورو، متلونو، مقولو، قيصو، اړونو، دوڼو، سندرو او ساندو، لوبو او هنرونو کښې، د يو قام د ژوند په لاره کښې، د کډو، هلوځلو، غورزو پرزو، خوشحاليو، غمونو، کاميابو هيلو او هڅو يو ژوندي تصويری خزانه خوندي دې.

کومه ژبه چې يو ماشوم خپل کور او کلی کښې زده کوي، دغه مورني ژبه، دده د بدن يوه داسې حصه وگرځي، لکه څنگه چې ئې سترگې، غوږونه، زړه او دماغ او نور اعضاء د بدن حصې دي، دا ژبه هغه خپله گڼي، دا د هغه د کور کلی او قام ژبه وي. د دې مورني ژبې په ذريعه دده د خپلې ټولني او

قوم سره يو کلک نفساتي ترون او خپلوي پيداشي. د دې خپلوي په وجه دې دغه ټولنه او قوم، خپله ټولنه او خپل قام گڼي او قوم هم دې د خپل وجود يوه برخه گڼي، دغه سبب دې چې ديو قوم فرد ته خپل ځان په بل قوم کښې پردې ښکاري او هغوي ئې هم پردې گڼي. د خپل او نا خپل د احساس دا جرړې ډېرې ژورې وي، مورنۍ ژبه د ده د خپل چاپير چل باره کښې د خبرتيا دا ادراک او وقوف ذريعه وگرځي، دې که په بله کومه ژبه کښې څه زده کوي، نو تر څو چې پرې خپله ژبه کښې پوئ شوي نه وي تر هغې ده ته پوره نه حاصلېږي"

A dictionary of linguistics کښې A.pie او Frank Gaynor د لهجې تعريف داسې کوي.

"هر يوه ژبه کښې علاقايي، جغرافيايي، معاشرتي، يا زمانې لحاظ سره تبديلي ته لهجه يا dialect ويئلي شي - دا معياري ژبه نه گرائم، تلفظ او لفظونو په لحاظ سره بد ليرې. په دې وجه لهجه يوه داسې تبديلي ته ويئلي شي چې هغه په خپل ځان کښې خو مکمله وي ولي دې ته مونږ مکمله ژبه نه شي ويئلي." (۲)

د پښتو ژبې لهجې:

پښتو ژبه د نورو ژبو په څېر په بيلا بيلو سيمو کښې د ويونکو د موجوديت له امله ډيرې لهجې لري.

پوهاند صديق الله رښتين په "پښتو گرامر" کښې اصلي لهجې په درې ډوله بيانوي.

(۱) - لويديځه لهجه:

لویدیځه لهجه چې د کندهاري لهجې په نوم هم یادېږي او د تاریخي افغانستان په لویدیځو او سهیلی (جنوبی) سیمو کښې وئیل کیږي.

په دغه لهجه کښې د پښتو دوه ځنګړي توري (ښ، ږ) د (ش، ژ) آواز ته نږدې دې تلفظ کیږي او بل مهم ځانله توب ئې دا دې، چې په کومکې په (وسو، سوې دې، سته، نسته) ویل کیږي.

۲:- مرکزي لهجه:

چې د منځنۍ لهجې په نوم هم یادېږي او د افغانستان په مرکزي سیمو لکه غزني، وردک، لوګر، پکتیا، پکتیکا، او نورو کښې ویل کیږي.

په دغه لهجه کښې د پښتو ځانګړي توري (ښ، و) په خپل اصلي آواز تلفظ کیږي او د تلفظ په وخت کښې ئې د ژبې منځۍ برخه له پورتنی تالو سره نښلې.

۳:- ختیځه لهجه:

چې د ننګر هاری لهجې په نوم هم یادېږي او د ننګرهار، مومندو، باجوړ، اشنغر او یو سفزو په سیمو کښې ویل کیږي. په دې لهجه کښې (ښ، ږ) د (خ، گ) په څیرویل کیږي. فرعي لهجې:

فرعي لهجې په پښتو کښې زیات ډولونه لري چې ځینې مهم ئې په لاندې توګه بیانېږي.

وزیری لهجه:

وزیری لهجه د (ښ، ږ) په تلفظ کښې د لویدیځې لهجې د تلفظ تابع ده، خو په نورو موادو کښې له مرکزي لهجې سره اړیکې او نږدېوالی لري.

په وزيری لهجه کښې هغه (الف) چې د کلمې په مینځ او پای کښې راغلي وي. په (و) بدلیږي او (کال، پلار، کابل) (کول، پلور، کویل) وائي. او هم دا رنگه منځنی (واو) په (ی) بدلوي او (مور، لوند، توت) په میر، لیند، تیت) تلفظ کوي.

د خټکو لهجه:

د خټکو لهجه د (ښ، ږ) په تلفظ کښې له لویديځې لهجې سره سمون لري. خو په لغاتو او اصطلاحاتو کښې له خټيځې لهجې سره اړیکې لري.

کاږی لهجه:

په ځینو موادو کښې د لویديځې لهجې او په ځینو کښې له مرکزي لهجې سره نږدې والی لري. مثال په توګه (ژ) د مرکزي لهجې په څیر (ز) تلفظ کیږي. او (ژوند، ژبه، ژمې) د (زبه، زوند، زمې) په بڼه تلفظ کوي.

د احمد زو لهجه:

په دې لهجه کښې (ژ) په (ز) او په ځینو کلمو کښې (ش) په (س) تلفظ کوي لکه (ژوند، مشر، میاشت) په (زوند، مسر، میاست) تلفظ کوي.

د وردګو لهجه:

یوه مهمه فرعي لهجه ده چې د اصلي مرکزي لهجې په لږ کښې شمېرل کیږي.

د پکتیا لهجه:

د مرکزي لهجې په کتار کښې شامله ده خو ځینې خاصې نښانې هم مثال په توګه ځدران او ځاځي خلک (راځه، ځي) په ځي (راځه،

ڄي) تلفظ کوي.

آپريدو لهجه:

په ځينو ځايونو کښي له مرکزي لهجه او په ځينو کښي له ختيځي لهجه سره اړيکي او نزديوالي لري په دې لهجه کښي (ا، ي) په (و) بدليري او د (راشه، خوري) په ځاي (روشه، خورو) وائي.

د يوسفزو لهجه:

يوه مهمه فرعي لهجه ده چې په اصلي ختيځه لهجه کښي لومړي مقام لري.

د باجوړ لهجه:

د ختيځو لهجو په لړ کښي شميرل کيري په دې لهجه کښي (غ، ت) په (گ، څېدلون مومي او غوښه-تېښته په گوښه او څېته تلفظ کوي.

د مومندو لهجه:

يوه مهمه ختيځه لهجه ده چې په دروند او ځير گغر سره ويل کيري.

د خوگيانو لهجه:

په زياتو څيزونو کښي له مرکزي لهجه سره اړيکي او څو په ځينو موادو کښي له ختيځي لهجه سره اړيکي پيدا کوي. او (غواړي) ته (غېري) او خولي ته (خيله) وائي.

د شينووارو لهجه:

"يوه فرعي لهجه ده چې په ځينو کلمو کښي زيد (کسره) په زور (فتحه) بدلوي. بيلگه (ورمير) نه (ورمير) وائي." (۴)

" پښتو ژبه د لهجو په اړه دوی غټې برخې لري لکه پېښوری (یوسفزو) لهجه او قندهاری، (ختکواله لهجه - خو سر اولف کېرو د بره په نرمه پښتو او کوزه په سخته پښتو په مینځ کېږي په دریمه لهجه یادوي چې ورسره اتفاق شوي دي -

د دې درې لهجو تقسیم دا دي

پښوری لهجه	مینځنی لهجه	کندهاری لهجه
مهمند - باجوړ -	پارا چنار - سویلي	لکي مروت - تانک -
پېښور - چارسده -	وزیرستان - بنوں - ټل	ډېره - میانوالي -
مردان - صوابی -	سده - هنگو - کرک -	او عیسی خېل -
گدون - هزاره - دیر -	او کوهات -	د ابا سین نه پورې
سوات - چترال - چچ -		علاقه بلوچستان
د ابا سین نه پورې		د پښتنو علاقہ -
علاقہ -		

بنوخی لهجه:

بنوخی لهجه د مینځني گروپ يوه مهمه لهجه ده، د بنوخی او یوسفزی لهجو کېږي فرق مولومولونه مخکېږي د پروفیسر ډاکټر گل خان ورور وردک د پښتو الفباډ وړاندې کول غواړو.

The Transliteration of Pashto Alphabet.

Transliteraion	Pashto	Transliteraion	Pashto	Transliteraion	Pashto	Transliteraion	Pashto
n	ن	S	ص	X	خ	a	آ
n	ن	Z	ض	D	د	a	ا
w	و	T	ط	d	ډ	b	ب
h	ه	Z	ظ		ذ	p	پ
Y	ي		ع	R	ر	t	ت
Ay	ی	G	غ	r	ړ	t	ټ
Ay	ی	F	ف	z	ز	c	ث
I	ي	Q	ق	Z	ژ	j	ج
E	ې	K	ک	z	ږ	c	چ
O	و(مجه ول)		ه	S	س	J	ع
U	و(معر وف)	L	ل	s	ش	C	خ
U	پېښ	M	م	s	ښ	h	ح
		/	نخ	Q	زورکی	i	زیر

"د بنوخی لهجې مصوتې"

د یوسفزی لهجې مصوته "ا" په بنو خواله لهجه کنبې په مصوته "و" -O بدلیږي. لاندې مثالونه وگوري

شمبره	یوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	اردو	شمبره	یوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	اردو
۱	ناست	نوست	بیٺا هوا	۱۳	میدان	میدون	میدان
۲	یار	یور	یار، عاشق	۱۴	ماستہ	مُوسته	دہی
۳	کال	کول	سال	۱۵	مات	موت	ٹوٹا ہوا
۴	باران	باروم	بارش	۱۶	لاندي	لوندي	نیچے
۵	جاز	جوز	چہاز	۱۷	خندا	خندو	ہنی
۶	تار	تور	تار	۱۸	تاسو	توسې	آپ
۷	نیا	نیو	نانی	۱۹	راوپہ	روپا	لے آؤ
۸	لاس	لوس	ہاتھ	۲۰	خاورې	خوررې	مٹی
۹	آلوگن	آلوگون	آلو	۲۱	رہنا	رہنو	روشنی
۱۰	پیاز	پیوز	پیاز	۲۲	سبا	سبو	صبح
۱۱	داړې	دورې	سامنے والے دانت	۲۳			

۱۲	آئینه	ؤئینه	آئینه	۲۴			
----	-------	-------	-------	----	--	--	--

"و" او "ی" فرق

هغه لفظونه چې د بنوچی "و" د یوسفزی په "ی" او د بنوچی "ی" په "و" بدلیری

شمبره	یوسفزی	بنوخی	شمبره	یوسفزی	بنوخی	شمبره	یوسفزی	بنوخی
	ی	لهجه	۵	ی	لهجه	۵	ی	لهجه
۱	کور	کېر	۱۳	رومال	ریمول	۲۵	گور	گیر
۲	کوزه	کیزه	۱۴	نوتان	بوتن	۲۶	خوب	خبب
۳	مونږ	میژ	۱۵	مور	میر	۲۷	تور	تېر
۴	مونخ	لمینخ	۱۶	خور	خېر			
۵	لوتیه	لیتیه	۱۷	لور	لیر			
۶	ستوري	ستیری	۱۸	تربور	تربیر			
۷	توپک	تپپاک	۱۹	یور	یر			
۸	وروکې	وریکا	۲۰	خربوز	خربیز	۵		
۹	پوزه	پیزه	۲۱	آلوجه	آلیچه			

۱۰	اُربوز	اُربيز	۲۲	کدو	کادي		
۱۱	پونده	پينده	۲۳	روغ	ريغ		
۱۲	نوم	نيم	۲۴	پرتوگ	پردي هي		

"ی" "اؤ" "ے" "ی" بدلون

داسي لفظونه چي "ی" "اؤ" "ے" "ی" په يوبل بدليږي

شمبره	يوسفزی	بنوخی	شمبر	يوسفز	بنوخی	شمبره	يوسفزی	بنوخی
	لهجه	لهجه	۵	لهجه	لهجه		لهجه	لهجه
۱	پندی	پنديئي	۵	لونگی	لينگيے	۹	توری	تبريے
۲	مچی	مچيے	۶	توی	تپيے	۱۰	رلی	ژاليے
۳	ووری	وريے	۷	پونہی	پوريے	۱۱	بناپیری	شوپيريے
۴	خپلی	خپليے	۸	مولی	ميليے	۱۲	پینتی	پشتيے

هغه لفظونه چي "ژ" بدل بدل راخي. بنوخی کنبی د "ژ" آواز راخي او يوسفزی کنبی "ج" آواز راخي.

شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه
۱	ژبه	ژبه	۴	ژوند	ژمدین
۲	ژاره	ژاره	۵	ژمې	ژمه
۳	ژور	ژور	۶	ژړل	ژړل

"ر" او "ژ" بدلون

داسې لفظونه چې په هغه کښې يوسفزی ډر استعمالوي او بنوخی کښې د د يوسفزی ډر همپشه په ژ بدلون خوري د مثال په توګه خو لفظونه وګوري.

شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه
1	ډلی	ژالیې	10	کېږي	کېږي	18	پرېږده	پرېږده
2	سپوږمى	شپېږمى	11	مونږ	ميږ	19	ږمنځ	ږمنځ
3	مېل	مژل	12	خوږېږي	خوژېږي	20	لوږه	لوږه
4	غوږ	غوژ	13	ږيره	ژيره	21	تېږ	تږه
5	غېږ	غيژ	14	ږمنځ	ژمنځ	22	تېره	تيره
7	اوږه	اږا	15	وږې	وېږه	23	غږ	ږغ
8	انږور	نژر	16	پتېي	پتېږي	24	بدلېږي	بدلېږي
9	سپيږه	شپږه	17	کوږېږي	کيزېږي	25	شاملېږي	شاملېږي

بن او ش بدلون

شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه
۱	ميينه	مشه	۱۲	بولنبت	بولشت	۲۳	لبنکر	لشکر (لشکار)
۲	غانين	غوش	۱۳	بنينه	شنچينه	۲۴	بناغله	شو غله
۳	غونبه	غوشه	۱۴	چرمبک ی	چرمشکي	۲۵	بنه	شه
۴	اوبن	ايش	۱۵	رنبتيا	ريشتيا	۲۶	مپينه	مشه
۵	بناپیری	شو پیرئ ے	۱۶	خنبتہ	خشته	۲۷	بنار	شار
۶	مانبام	ماشوم	۱۷	کبنينه	کشپنه			
۷	خونبن	خواش	۱۸	مخکبنی	محشی			
۸	ويبنتون	ويشتون	۱۹	بنکارا	شکور			
۹	بنکلې	کشلي	۲۰	دبنمي	ديشمن ی			

۱۰	پنبه	پشه	۲۱	بنادي	شودي			
۱۱	پبنتی	پشلیئے	۲۲	بنخه	شخه			

په دې غږ کنبې هم بنوخیان د ږ په شان د یوسفزو لهجې پیروي نه کوي او بنوخیان د یوسفزو لهجې بن همپشه په ش بدلوي لکه
ږ او ژ بدلون

داسې لفظونه چې په هغه کې یوسفزی ږ په او بنوخی د یوسفزو ږ همپشه په ژ بدلون خوري د مثال په توګه خو
لفظونه وګورئ

د "ی" او "ه" بدلون

شمبره	یوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	یوسفزی لهجه	بنوخی لهجه
۱	خمخی	خمخه	۳	کتوی	کتوه
۲	ګوپهی	ګوپهه	۴	اتی	آته

"ب" او "و" بدلون

شمبره	یوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	یوسفزی لهجه	بنوخی لهجه
۱	بېزار	وېزور	۳	تلاب	تالوو
۲	بزه	وزه	۴		

"ا" "ي" فرق.

۱	دستار	ديستور	۲	ٽيپر	ٽاپر
---	-------	--------	---	------	------

"ا" "او" "ه" فرق

۱	گوتہ	گوتیے
---	------	-------

"م" "او" "ن" فرق

۱	مړوند	مړمند	۲	ژوندون	ژمدين
---	-------	-------	---	--------	-------

"ب" "اؤ" "پ" فرق

۱	خراب	خاروپ	۲	کلاب	کلاپ
---	------	-------	---	------	------

"ح" "او" "خ" فرق

۱	حلوه	خلوه	۲	حج	خج
۳	خان	حان			

"ج" "اؤ" "غ" فرق

دروغجن	دروغجن
--------	--------

"د" او "ذ" فرق

۱	خدمت	خدمت	۲	خزمت	
---	------	------	---	------	--

"ز" او "ژ" فرق

۱	نزدې	نزدې	۲	نژدې	
---	------	------	---	------	--

"ف" او "پ" فرق

۱	خفا	خفا	۲	خپا	صیپات
۳	سفارش	سفارش	۴	سپورش	

"ق" او "ک" فرق

۱	قبر	قبر	۲	کبر	
---	-----	-----	---	-----	--

"ک" او "خ" فرق

۱	کهجورې	کهجورې	۲	خجیرې	
---	--------	--------	---	-------	--

"ن" او "ل" فرق

۱	انغرې	انغرې	لغرائی (لغارائی)		
---	-------	-------	------------------	--	--

هغه لفظونه چې د اعراب فرق پکښې راځي

۱	جُمات	جُمات	۲	ورخ	ورخ
---	-------	-------	---	-----	-----

هغه لفظونه چې یو نیم تورې پکښې بدل، کم زیات یا مخښې روستو وئې شي

شمبره	يوسفزی- لهجه	بنوخی- لهجه	شمبره	يوسفزی- لهجه	بنوخی- لهجه	شمبره	يوسفزی- لهجه	بنوخی- لهجه
۱	ژرنده	ژندرہ	۵	دنه.دتنه	ننه	۹	جونگر ه	جينگوره
۲	زمکه	مزکه	۶	غوئے	غویائی	۱۰	هندوانه	ايندوانه
۳	چم	چله	۷	چينجې	چيمجا ئی	۱۱	صنداق	صينداق
۴	حجره	اجره	۸	گړې	گارائ	۱۲	شپيلی	شپيلے
۱۳	سپيره	سایپر	۱۷	وری	واریے	۲۱	اوس	ایس
۱۴	خنگل	خنگال	۱۸	کانړی	کونه	۲۲	هغی	اېغی
۱۵	پردې	پرادائی	۱۹	ناوې	نويے	۲۳	یوبل	ئے بل
۱۶	أونسه	ونسه	۲۰	وئیل	وېل	۲۴	لار	لیار

هغه لفظونه چې یوسفزو کبني نشته:

۱	تندار	۴	برپوروك	۷	گوت موته	۱۰	خوانائ
۲	براعیے	۵	ترنو	۸	ششپیی	۱۱	ماروپ
۳	تېبه	۶۷	پوسته	۹	پانت	12	بات

هغه لفظونه چې یوسفزو او بنو خو کبني یو شان دي

شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه
۱	برانده	برانده	۱۲	مله	مله	۲۳	پیدی	پیدی
۲	دیوڊی	دیوڊی	۱۳	خت	خت	۲۴	سخر	سخر
۳	ور	ور	۱۴	سپینی	سپینی	۲۵	ماما	ماما
۴	اودس	اودس	۱۵	ؤلی	ؤلی	۲۶	مامی	مامی
۵	مچ	مچ	۱۶	خنکل	خنکل	۲۷	وراره	وراره
۶	چیندخ	چیندخ	۱۷	مت	مت	۲۸	وربراره	وربراره
۷	طاوس	طاوس	۱۸	خرمن	خرمن	۲۹	نیکه	نیکه
۸	ژبه	ژبه	۱۹	قبضه	قبضه	۳۰	نیو	نیو
۹	مخ	مخ	۲۰	کت	کت	۳۱	غوره نیو	غوره نیو
۱۰	سترگې	سترگې	۲۱	تکيه	تکيه	۳۲	بن	بن
۱۱	حیگر	حیگر	۲۲	چپل	چپل	۳۳	پلندر	پلندر

شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	بنوخی لهجه	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه
۳۴	گنڊپري	گنڊپري	۴۵	بهندي	بهندي	۵۶	اندر يايه	اندر يايه	
۳۵	انار	انار	۴۶	دهنيا	دهنيا	۵۷	رنده	رنده	
۳۶	گورگوري	گورگوري	۴۷	ادرک	ادرک	۵۸	غار	غار	
۳۷	غورنيکه	غورنيکه	۴۸	خره	خره	۵۹	شل	شل	
۳۸	مالٽا	مالٽا	۴۹	خر	خر	۶۰	نشته	نشته	
۳۹	املوک	املوک	۵۰	چرگه	چرگه	۶۱	ڍير	ڍير	
۴۰	چاکوتره	چاکوتره	۵۱	زخه	زخه	۶۲	واپس	واپس	
۴۱	گرمه	گرمه	۵۲	ايراه	ايراه	۶۳	اشاره	اشاره	
۴۲	نپري	نپري	۵۳	سکروته	سکروته	۶۴	ورته	ورته	
۴۳	بادرنک	بادرنک	۵۴	تت	تت	۶۵	ظالم	ظالم	
۴۴	ٽماٽر	ٽماٽر	۵۵	سملاستل	سملاستل	۶۶	بيا	بيا	
						۶۷	گزارا	گزارا	

هغه لفظونه چي په يوسفزو او بنوخیو کښي دا يو بل نه بدل دي

شمبره	يوسفزی	بنوخی لهجه	شمبره	يوسفزی	بنوخی لهجه	شمبره	يوسفزی	بنوخی لهجه
شمبره	لهجه يوسفزی	بنوخی لهجه	شمبره	لهجه يوسفزی	بنوخی لهجه	شمبره	لهجه يوسفزی	بنوخی لهجه
۳۴	شاهجه	گزرگازارا	۴۵	لهجه سزوری	زیمنه	۵۶	لهجه باغون	لهجه باغون
۳۵	نر لیل بیل	گوشینکوشی	۴۶	لهجه قلمچه	پننپوس	۵۷	لهجه لوزری	لهجه لوزری
۳۶	خستوکی	تلائی کاس	۴۷	لهجه لرائی پین	کیوا وئائی	۵۸	لهجه گدقه، گبده	لهجه لهن
۳۷	بناچنکی	گوشین بیل	۴۸	لهجه گوشی کری	گوشینائی	۵۹	لهجه گبستن	لهجه شایراک
۳۸	زویگوشور	بغوزینبژ	۴۹	لهجه لومل کی کری	لانوادی	۶۰	لهجه چیلی، پید	لهجه کیتی کائی
۳۹	دووی مندو	ماری بیل	۵۰	لهجه شوندی کفکیر	ور شوندی پونه	۶۱	لهجه لو بیته	لهجه پیر کائی
۴۰	دبران شوملی	توپ شلبمبی	۵۱	لهجه صراحی	چینا	۶۲	لهجه سبائی	لهجه ایشمه، بادیجه
۷	پتيله	خگله	۱۸	لهجه گوشی	بتال	۲۹	لهجه گدوری	لهجه ورائی
۴۱	بنچیل بیل	تلهندی پشی	۵۲	لهجه تیشی	زینجرائی	۶۳	لهجه لنگری	لهجه لیبورتور
۴۲	گیسولکنگ	بایدیجه	۵۳	لهجه پتولرو	گربینه	۶۴	لهجه تندرزه	لهجه گبزنجی، ج اندره
۴۳	روزی منگی	گوشی بیل	۵۴	لهجه انگری	لغرائی ورعوو	۶۵	لهجه ماشی	لهجه مایا، میتسا، حی
۴۴	تلهکوشوغه	تلهکوشی	۵۵	لهجه چلهه نام	بندینه	۶۶	لهجه نواسی، نمسی	لهجه لمانجرائی

شمبره	يوسفزی	بنوخی	شمبره	يوسفزی	بنوخی	شمبره	يوسفزی	بنوخی	شمبره
شمبره	يوسفزی	بنوخی	شمبره	يوسفزی	بنوخی	شمبره	يوسفزی	بنوخی	شمبره
۶۷	اغربلې آورہ	اپراہ	۷۸	پیتہ کدو	غرائی	۸۹	پرپرکی	تتلی	
۶۸	تیکرې	کاودائی	۷۹	ساگ	سوبہ	۹۰	بمبورکی	تس توزاکہ	
۶۹	پرکتھې	پیچی لاگ	۸۰	پامنکی، پم نکے	پاؤنہ	۹۱	مُلخ	ملحائی	
۷۰	خاوند	مپرہ	۸۱	پانرې	پخے	۹۲	چرگوتې	چیمی کائی	
۷۱	بنجھ	شزہ	۸۲	کچالو	کورچالی	۹۳	بانگی	چرگ	
۷۲	بنجھ	وراتینہ	۸۳	تیندې	چرچندې	۹۴	کمترہ	کاوتارا	
۷۳	خرمانی	مندتا	۸۴	دچم خلق	گلیؤل	۹۵	مرغابی	ایلیے	
۷۴	اینخیر	توغون	۸۵	آورہ	دیراہ	۹۶	مھی	کاب	
۷۵	سیب، سیو	مانہ	۸۶	دوہی	نغان	۹۷	کانکبوک ،بادیوہ	گودائی	
۷۶	گلگل	چاکوترہ	۸۷	منگوې	کوٹاک	۹۸	سکروٹہ	لوي	
۷۷	کیلا	کیسا	۸۸	سورې	غور	۹۹	پیشو	بلی	

100	جولاڳي	غنياخيش	111	ڊهولڪي	ڊيل	122	منگز، برمنز	ژمنز
101	بوس	پير	112	ديوال	خداق	123	هلته	ايري
102	بستره	نيولي	113	پينسل ڪاٽ	گاراؤ	124	مشغوله	مخشيلاءُ ي
103	رشته ڪول	مانزوندي	114	گرندي گرندي	چوغ چوغ	125	دمه دمه	وري وري
104	چوڪي، ڪاٽڪي	پيرائيے	115	ناجوڙه، رنخور	بيمور	126	قميص، خلكه	خت
105	ڍاڪه	ڍاگار، ڍو هي	116	منڍه	تراپ	127	چنچنڊه	مُرغيے
106	تخته	دونگاه	117	راحي	آرسي	128	مشونري	ماسمونري
107	اودريبه	چيڪ شه	118	پرلت	پالاتي	129	دلاليه	مانزونري يے
108	زورند	لالاؤل	199	هلڪ	ويرڪا	130	پرپڪول	چڪ چڪ
109	اؤوهي	ؤلا	120	خليپر	چپل	131	جيني	ويرڪيئي
110	نېخ	سيخ	121	دوپري	دابلي	132	دلته	دالي

شمبره	لفظونه	يوسفزي	بنوخي	شمبره	لفظونه	يوسفزي	بنوخي
1	آم	آمونه	امبون	13	ماما	ماماگان	ماماگون

۲	ظالم	ظالمان	ظالمون	۱۴	وراره	ورارونه	ورارينه
۳	غار	غرونه	غرينه	۱۵	نيڪه	نيڪونه، نيڪان	نيڪون
۴	بريد	بريدونه	بريرينه	۱۶	بادرنگ	بادرنگ	بادرنگون
۵	مچ	مچان	مچون	۱۷	چاکوتره	چاکوتره	چاکوترې
۶	چيندخ	چيندخي، چيندخان	چيندخون	۱۸	انار	انارونه	اناران، انارينه
۷	خت	ختونه	ختينه	۱۹	مخ	مخونه	مخينه
۸	مت	متونه	متينه	۲۰	تره	ترونه	ترينه
۹	کت	کتونه	کتينه	۲۱			
۱۰	چپل	چپلي	چپلينه	۲۲			
۱۱	سخر	سخران	سخرينه	۲۳			

شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه
۱۳۳	زره خوري	زاوريڙي	۱۴۰	خوئيدل	تليشيدل	۱۴۷	مالوچ	کربسکه،

کاربسکه								
۱۳۴	سود	لاوربژي	۱۴۱	درزم	دبرسه	۱۴۸	شمشتی	شکرتاتي
۱۳۵	کریته، د تختي حلوه	شیمه	۱۴۲	ژوند	ژمدین	۱۴۹	چرگ وری	چیمی کائی
۱۳۶	دوکان	دیگون	۱۴۳	تپوس	پشتنه	۱۵۰	کبني	شي
۱۳۷	کارغه	لاکارا	۱۴۴	هونبیار	ایشیور	۱۵۱	پاسه	چیکبڑا
۱۳۸	خارو	مائی نو	۱۴۵	چرتہ	چرې	۱۵۲	کنبینه	کنبینه
۱۳۹	شادر	تکرائی	۱۴۶	خنکه	خرنگې	۱۵۳		

هغه لفظونه چې واحد کوې یو شان او جمع کبني بدل بدل راعي. لکه!

"یوسفزی او بنوخی هندسو کبني فرق"

شمبره	یوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	یوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	یوسفزی لهجه	بنوخی لهجه
۱	یو	یو	۱۲	دولس	دوپلس	۲۳	دریشت	درویششت
۲	دواه	دواه	۱۳	دیارلس	دیارلس	۲۴	خلوریشت	خالیریشت
۳	درې	درئی	۱۴	خوارلس	خوپرلس	۲۵	پنخویششت	پینخویششت

۴	خلور	خالپر	۱۵	پنخلس	پنخلس	۲۶	شپريشت	شپرويشت
۵	پينخه	پينخه	۱۶	شپارس	شپارس	۲۷	وه ايشت	اووويشت
۶	شپر	شپپر	۱۷	وولس	وولس	۲۸	اته يشت	اوته ويشت
۷	وه	ووه	۱۸	اتلس	وئلس	۲۹	نهه ايشت	نهه ويشت
۸	اته	وته	۱۹	نولس	نيلس	۳۰	ديرش	دپش
۹	نهه	نهه	۲۰	شل	شل	۳۱	يوديرش	يوه بوندي ديرش
۱۰	لس	لس	۲۱	يويشت	يويشت	۳۲	دوه ديرش	دوه بوندي يرش
۱۱	يولس	يوپلس	۲۲	دويشت	دويويشت	۳۳	دري دپرش	درئى بوندي ديرش
۳۴	خلور ديرش	خالير بوند ي ديرش	۳۸	اته دپرش	دوه كمه خلوپشت	۴۲	اويا	اويا
۳۵	پنخه ديرش	پينخه بوند ي ديرش	۳۹	يو كم خلوپشت	يوه كمه خلوپشت	۴۳	اتيا	اتيا
۳۶	شپر دپرش	پنخه كم خلوپشت	۴۰	پنخوس	پنخپس	۴۴	لس كم سل	اتياس

سل	سل	۴۵	شپتہ	شپتہ	۴۱	خالیرکمه خلوہشت	اووه دپرش	۳۷
----	----	----	------	------	----	--------------------	--------------	----

"د شلوپہ حساب ویونکی ہندسی"

۲۸۰	خوپرل س شلہ	۹	۲۰۰	لس شلہ	۵	۱۲۰	شپش شلہ	۱
۳۰۰	پینکلس شلہ	۱۰	۲۲۰	یوہلس شلہ	۱۶	۱۴۰	اووه شلہ	۲
۳۲۰	شپور سن شلہ	۱۱	۲۴۰	دوہلس شلہ	۷	۱۶۰	وٹہ شلہ	۳
۳۴۰	اوو وہلس شلہ	۱۲	۲۶۰	دیارلس شلہ	۸	۱۷۰	نہہ شلہ	۴

شمبرہ	یوسفزی لہجہ	بنوخی لہجہ	شمبرہ	یوسفزی لہجہ	بنوخی لہجہ
۱	خالہ	اووال (ہفتہ)	۵	شورو	پنعم (بدھ)
۲	اتوار، اتبار	مایورہ (اتوار)	۶	زیارت	وڈینہ (جمعرات)
۳	گل	دریام (سموار)	۷	جمعہ، ادینہ	جیمہ (جمعہ)

			خالارم (منگل)	پنجم	۴
--	--	--	---------------	------	---

"د ورځې د نومونو فرق"

"د وخت فرق"

شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	أردو	شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	أردو
۱	سهر	سيو	صُبح	۴	ماينام	ماشوم	مغرب
۲	ماسپنځين	مشپيشين	ظهر	۵	ماسخوتن	مخسپتان	عشاء
۳	مازيگر، نماذديگر	موزديگار	عصر				

"م" پء "س" بدلون

شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه	شمبره	يوسفزی لهجه	بنوخی لهجه
۱	زء انار خورم	زء انار خورن	۴	زء پء كار لگيايم	زء پء كار لگياين
۲	زء كورتي تلي وُم	زء كپرتء تله و س	۵	زء انتظارنء شم كولي	زء انتظارنء ش كوله

۳	زہ کورتہ عم	زہ کپرتہ خن	۶		
---	-------------	-------------	---	--	--

شمبر ۵	انگریز ی	ہندی	بنوخی، لہجہ	اسلامی	بنوخی، لہجہ	یوسفزی
۱	جنوری	پوہ/ما گھ	پوہ/کونترلہ	ربیع الاول/ربیع الثانی	بارہ فات/دومہ خپر	پوہ/
۲	فروری	ما گھ/پھاگن	کونترلہ/آریشہ	ربیع الثانی/جمادی الاول	دومہ خپر / دومہ خپر	اویسکھ
۳	مارچ	پھاگن/چیت	آریشہ/چہتر	جمادی الاول/ جمادی الثانی	دومہ خپر /خلرمہ خپر	ویسکھ /چپتر
۴	اپریل	چیت/بیساکھ	چہتر/وسیوک	جمادی الثانی/رجب	خلرمہ خپر /خدائی مباشت	چپتر /پشکال
۵	مئی	بیساکھ/جیٹھ	وسیوک / جیٹھ	رجب /شعبان	خدائی مباشت /رسول میاشت	پشکال / جیٹھ
۶	جون	جیٹھ/ہاڑ	جیٹھ/اؤر	شعبان /رمضان	رسول میاشت / رسول میاشت	جیٹھ/ہاڑ
۷	جولائی	ہاڑ /ساون	اؤر/واسہ	رمضان /شوال	رسول میاشت /کم عید میاشت	ہاڑ/واسو
۸	اگست	ساون/بھادون	واسہ/بدري	شوال /ذیقعد	کم عید میاشت /تشبئی	واسو/بادر و
۹	ستمبر	بھادون/اسوج	بدري/آسی	ذیقعد /ذی الحج	تشبئی /ستر عید میاشت	بادر/آسو

آسو/کتک	ستر عيد مياشت /آسان	ذی الحج /محرم	آسی/کاتیني	اسوج/کانک	اکتوبر	۱۰
کتک/مگھ ر	سان/ساپاره	محرم /صفر	کاتیني/مانگر	کانک/مگھ	نومبر	۱۱
مگھ/پوه	ساپاره/باره فات	صفر/ربيع الاول	مانگر/پوه	مگھ/پوه	دسمبر	۱۲

"بنوخی متلونه"

۱: کاوری میړه کنبې، قسمت وې سہ کنبې، سوپر مې مېړه کنبې چې سوارا ورسارا سنه.

۲: چې چري ایسسي په مذهب وې دې ابغې ایسي.

۳: "گزا گزا حائي دې جينين ده.

۴: زو پلس میاشې کول ده. دغه دې مېزي وول ده.

۵: چې لوړ شي تر کوبله، برخه وې سي درپسي خپله.

۶: که تہ کوفارئي، موخيگارئي.

۷: که تہ مري، مو وې وري.

۸: په آسي نه پتاسي ياشي وې.

۹: يو دې لوژي مري، بل ئي سر ته پراتي لټوي.

۱۰: په خله مريئي په سر خيليي.

۱۱: خدايه مېر مې مړه کنبې، مولاپي تہ لايه کنبې.

۱۲: بلي واه دروېشه چې په پيئي نه واه پيشه.

۱۳: ویلور په سمندر شې پیٹ تندي مرٹ، په سرمې نغانې شکېر ده لوژې مرٹ.

۱۴: دې خون صفت ي غولي خارک.

۱۵: چې خورشې نيا ايشيور شې.

۱۶: وړ وړ کله دې زئی کله دې پلور.

۱۷: که غار وي په سر ئې سمه ليار وي.

۱۸: چې ايشون شيزه وي، دروژې وي چېگې سوتې.

۱۹: په خور خو سيراہ نار او دو.

۲۰: قصص په قصص راؤ و ده.

۲۱: چې په موشي تېره بيائي مه کنبې ډيره.

۲۲: پ کشي پشي نه شي چې دراز دې خاڅې نه شي.

۲۳: دې ډت کره وډاه وؤ دې چا زړه وؤ دې چا نه وؤ.

۲۴: چې خمداه خوگائی دا مره پود گائی.

۲۵: نويې نووئې روغله نوه ديدئې کشېژده.

۲۶: اوس ئې ابغ ته وپر که، چې دې نول ترال ئې نه دي زده.

۲۷: شه مه کوه بد نشته.

۲۸: يوه خله، شه خله.

۲۹: يو په سلې، سل په زري.

حوالې

- ۱:- القرآن، پارہ نمبر ۱، سورت البقرہ، آیت نمبر ۳۱.
- ۲:- زبیر، حضرت زبیر، اولسي رنگزار، اولسي ادبي ٲولنه مردان، جون ۲۰۰۳ء، ص 12
- ۳:- Frank Gaynor او A Aictionary of linguistic , A.pie
1945ء
- ۴:- رښتین، ٲوهاند صديق الله، ٲښتو گرامر، يونيورسٲي بک ايجنسي خيبر بازار ٲښور خيبر
ٲختونخوا، ۱۹۹۴ء ص ۴۱۲---۴۱۴
- ۵:- وردک، ورور، گلخان، ډاکٲر، ٲروفېسر، ٲښتو ښود، جډون ٲر=ٲس ٲښور، ۱۹۹۰ء، ص 8